

SOCIĀLIE DARBINIEKI PAR SOCIĀLAJĒM PAKALPOJUMIEM ZEMGALES REĢIONĀ

PADZIĻINĀTO INTERVIJU APKOPOJUMS

PĒTĪJUMU LĪDZFINANSĒ EIROPAS SOCIĀLĀ FONDA PROJEKTS
NR.1DP/1.4.1.2.4./09/IPIA/NVA/001 „SOCIĀLO PAKALPOJUMU ATTĪSTĪBAS
PROGRAMMAS IZSTRĀDE ZEMGALES REĢIONĀ”

NIKOLO GRUPA

2010

ievads

Strādājot pie sociālo pakalpojumu attīstības programmas Zemgales reģionā laika posmam līdz 2016.gadam, lietišķo pētījumu aģentūra „Nikolo grupa” veica padziļinātās intervijas ar sociālajiem darbiniekiem Zemgales reģiona pašvaldībās. Šī pētījuma mērķi bija:

- pilnīgāk izprast sociālo problēmu cēloņus reģionā;
- noskaidrot sociālo pakalpojumu sniegšanu ietekmējošos faktorus;
- iegūt informāciju par sociālo pakalpojumu kvalitāti;
- iegūt informāciju par sadarbību ar NVO;
- izzināt sociālo darbinieku viedokļus par sociālo pakalpojumu nākotnes dinamiku.

Pētījuma ietvaros tika iegūtas 38 pabeigtas intervijas, kas tika veiktas laikā no 2010.gada 24.februāra līdz 17.martam.

Interviju satura apkopojums

1. Ar kādām sociālajām problēmām Jūsu pašvaldības iedzīvotāji saskaras visbiežāk?

Apkopojot veikto padziļināto interviju rezultātus, iespējams secināt, ka pirmajā vietā pēc sociālo problēmu aktualitātes, kuru kā īpaši būtisku minēja 15 respondenti (jeb 33% respondentu), ierindojas trūkums un nabadzība. Otrajā vietā pēc minēto atbilžu skaita ierindojas atkarības problēmas, t.sk. narkomānija un alkoholisms, kuras kā īpaši būtiskas problēmas atzīmēja 9 respondenti (jeb 24%), kur cita starpā īpaši tika izcelta alkoholisma problēma. Attiecīgi trešajā un ceturtajā vietā ierindojas tādas problēmas kā vardarbība ģimenē (4 respondenti jeb 10% aptaujāto) un mājokļa nepieciešamība (3 respondenti jeb 8% aptaujāto).

Šeit jāuzsver, ka atkarību problēmas, vardarbību ģimenē un mājokļa trūkumu kā vienas no būtiskākajām atzīmēja teritoriāli lielo novadu un republikas nozīmes pilsētu pašvaldību pārstāvji. Savukārt alkoholismu kā ļoti aktuālu problēmu atzīmēja arī nosacīti „mazo” novadu pašvaldību pārstāvji. Starp aktuālākajām problēmām tika norādīta arī vides nepieejamība personām ar kustību traucējumiem (uz šo problēmu norādīja 1 respondents), vecāku nolaidība bērnu audzināšanas procesā, kā rezultātā pieaug to personu skaits, kam ir skolas kavējumi (uz šo problēmu norādīja 2 respondenti), kā arī tuvinieku nespēja vai nevēlēšanās uzņemties vecu cilvēku aprūpi, kā rezultātā persona tiek ievietota ilgstošas sociālās aprūpes institūcijās.

1a. Kādi ir galvenie cēloņi tām sociālajām problēmām, kuru risināšanā sociālie dienesti piesaista sociālos pakalpojumus?

Absolūti lielākā daļa respondentu, proti, 28 jeb 75% no aptaujātajiem kā galveno cēloni sociālajām problēmām, kuru risināšanā sociālie dienesti piesaista sociālos pakalpojumus, minēja bezdarbu un/vai darba vietu trūkumu, ko savukārt ir radījusi ekonomiskās situācijas pasliktināšanās valstī.

Būtiski ievērot, ka seši jeb 16% no respondentiem kā vienu no cēloņiem norādīja iedzīvotāju zemo izglītības un prasmju līmeni, kā rezultātā viņiem ir apgrūtinātas iespējas atrast darbu. Cita starpā kā cēloņi tika norādīti nepietiekams nodrošinājums ar sabiedrisko transportu, kas apgrūtinā cilvēku nokļūšanu uz darba vietām citos novados, politisko risinājumu trūkums, proti, politiķu nespēja rast risinājumus šo sociālo problēmu cēloņu likvidēšanai. Kā cēlonis alkoholismam un citām atkarībām, tika norādīta pārmantotība.

No atbildēm iespējams secināt, ka cēloņi dažādām sociālām problēmām galvenokārt izriet no bezdarba, kā rezultātā nav iespējams nodrošināt pamatvajadzību izpildi.

1b. Cik lielā mērā šos cēloņus palīdz novērts valsts līmeņa politika un cik lielā mērā pašvaldības?

Lielākā daļa respondentu (kopumā 12 jeb 32%) uzskata, ka pašvaldības ir tās, kuru kompetencē ir atstāta sociālo problēmu cēloņu risināšana, turklāt vairums respondentu sliecās norādīt, ka pašvaldību sociālie dienesti šobrīd nodarbojas nevis ar sociālo problēmu cēloņu risināšanu, bet gan ar seku novēršanu, ko lielā mērā veicina apstākļi, ka valsts nodrošina tikai materiālu palīdzību dažādu pabalstu formā, taču nestrādā pie sociālo pakalpojumu sniegšanas uzlabošanas. Kā piemērs vairākkārt izskanēja nepieciešamība pēc jaunu darba vietu radīšanas, kuru vairums aptaujāto tomēr uzskatīja par valsts, nevis pašvaldību kompetences jautājumu.

Četri respondenti norādīja, ka valsts un pašvaldības kompetence sociālo problēmu cēloņu risināšanā tomēr ir sadalīta proporcionāli līdzīgi. Tikai 1 respondents minēja, ka valsts tomēr vairāk cīnās ar sociālo problēmu cēloņu risināšanu nekā to darba pašvaldībās. Četri aptaujātie (11%) norādīja, ka valstij būtu jārada skaidra un saprotama sociālo pakalpojumu attīstības stratēģija. Tika arī minēts, ka valsts līmenī ir jānosaka, kādus sociālos pakalpojumus pašvaldībai ir uzdevums nodrošināt, taču atstāt pašas pašvaldības ziņā, kā un kādā veidā tā attiecīgos pakalpojumus nodrošinās, ņemot vērā, ka pašvaldību finansiālās iespējas ir atšķirīgas.

Intervijās bieži izskanēja viedoklis, ka, daudz lielāku uzsvāru likot uz finansiālās palīdzības sniegšanu, valsts īsteno tuvredzīgu politiku un sociālo pakalpojumu attīstība kļūst sekundāra, nākotnē draudot ar sociālo pakalpojumu jomas degradāciju. Vienlaikus respondenti norādīja, ka šobrīd sociālie darbinieki vairāk nodarbojas ar sociālās palīdzības sniegšanu, nevis ar sociālo pakalpojumu nodrošināšanu, kas nākotnē var radīt problēmas sociālo pakalpojumu kvalitātē, jo sociālo darbinieku profesionalitāte būs mazinājusies. Viens respondents pasvītroja sociālo darbinieku preventīvā darba nozīmi, kas esošajā situācija ir pilnīgi atstāta novārtā. Respondents uzsvēra, ka aktīvs preventīvais darbs sekmētu mazāku pieprasījumu un nepieciešamību pēc sociālajiem pakalpojumiem, kā rezultātā tiktu ietaupītas arī izmaksas.

Vairāki respondenti norādīja uz nepieciešamību stiprināt sadarbību starp pašvaldību sociālajiem dienestiem un attiecīgās pašvaldības ģimenes ārstiem un/vai medicīnas iestādēm kopumā. Viena no problēmām, ko šādas sadarbības neesamība rada, ir vielatkarīgo personu pasīvā vēršanās pēc valsts apmaksātiem sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem.

Atsevišķi respondenti norādīja uz neprecizitātēm esošajā likumdošanā, kur, piemēram, attiecībā uz aprūpes mājās pakalpojumu, nav viennozīmīgi definēts, kāda ir sociālā darbinieka kompetence un kāda ir ārstniecības personu kompetence. Tā rezultātā praksē nereti izveidojas situācija, kad sociālais darbinieks personas aprūpē pilda daļu no ārstniecības personas pienākumiem.

2. Kādu sociālo problēmu risināšanā tiek izmantoti sociālie pakalpojumi Jūsu pašvaldībā?

Visvairāk pēc pašvaldību skaita, kas nodrošina attiecīgo pakalpojumu, ierindojas atrašanās ilgstošas sociālās aprūpes institūcijās jeb pansionātā. To norādīja divas trešdaļas pašvaldību. Pārējās pašvaldības norādīja, ka šo pakalpojumu attiecīgi pērk no blakus esošajām pašvaldībām vai arī cenšas to vairāk aizstāt ar aprūpes mājās pakalpojumu. Dažas pašvaldības norādīja uz tendenci, ka pieaug to personu skaits, kuras sniedz pieteikumu pašvaldības sociālajā dienestā ar lūgumu piešķirt vietu pansionātā, taču pašvaldība to nevar nodrošināt brīvu vietu trūkuma dēļ. Otrs izplatītākais pakalpojums ir mājas aprūpe (to norādīja 12 pašvaldības). Astoņas pašvaldības kā ļoti būtisku un pieprasītu pakalpojumu dažādu sociālo problēmu risināšanā norādīja psihologa pakalpojumus, pēc kura pieprasījums īpaši ir audzis kopš ekonomiskās situācijas pasliktināšanās valstī. Attiecīgi pa 7 respondentiem norādīja uz sociālā darba kā pakalpojuma izmantošanu sociālo problēmu risināšanā un atrašanos ilgstošas sociālās rehabilitācijas institūcijās. Pieci respondenti kā risinājumu mājokļu problēmas, kā arī iztikas līdzekļu trūkumam minēja sociālo un grupas dzīvokļu piešķiršanu. Tāpat 5 respondenti norādīja uz bērnu namu, dienas centru, kā arī ģimenes atbalsta centru iespēju palīdzēt bez vecāku apgādības palikušiem bērniem, kā arī piedāvāt palīdzību ģimenēm, kas cietušas no vardarbības. 6 pašvaldības norādīja uz mazgāšanās un veļas mazgāšanas punktu izveidi, kā rezultātā personām, kuras nonākušas trūkumā, ir iespēja saņemt šos pakalpojumus.

Rundāles novada pārstāve norādīja, ka uz vietas pašvaldībā nesniedz sociālos pakalpojumus vispār, nodarbojoties tikai ar sociālās palīdzības sniegšanu. Kā iemeslu sociālo pakalpojumu jomas neesamībai novada sociālā dienesta vadītāja norādīja uz pārāk mazo iedzīvotāju skaitu, kā rezultātā pašvaldībai būtu finansiāli neizdevīgi uzturēt sociālo pakalpojumu sniedzēju institūciju, jo daudz izdevīgāk ir šos pakalpojumus pirkt no blakusesošajām pašvaldībām. Nākotnē tomēr novads esot paredzējis vairāk attīstīt sociālo pakalpojumu sfēru.

3. Kuri no sociālajiem pakalpojumiem tiek izmantoti visplašāk Jūsu pašvaldībā?

No veiktajām intervijām iespējams konstatēt, ka par visplašāk izmantotajiem sociālajiem pakalpojumiem ir uzskatāmi četri. Vienpadsmit jeb 29% iztaujāto par vispieprasītāko pakalpojumu nosauca atrašanos ilgstošas sociālās aprūpes institūcijās jeb pansionātā. Otrais biežāk pieprasītais pakalpojums ir aprūpe mājās, kuru par pieprasītu nosauca 8 jeb 21% aptaujāto. Tieši šo pakalpojumu lielā pieprasījuma īpatsvars skaidrojams ar apstākli, ka

pašvaldībās turpina palielināties pensijas vecuma iedzīvotāju īpatsvars. Trešajā vietā pēc izmantošanas biežuma ierindojas psihologa pakalpojumi, pēc kuriem pieprasījums ir strauji audzis līdz ar bezdarba un no tā izrietošo sociālo problēmu pieaugumu, kā arī sociālā darba kā sociālā pakalpojuma izmantošana. Šos abus pakalpojumus par pieprasītiem nosauca 7 jeb 22% aptaujāto. Attiecībā uz psihologa pakalpojumiem, jāatzīmē, ka arī to pašvaldību pārstāvji, kurās psihologa pakalpojums nav pieejams, norādīja uz iedzīvotāju lielo pieprasījumu un ieinteresētību, kā rezultātā pēc šī pakalpojuma ir liela nepieciešamība. Starp retāk pieprasītiem pakalpojumiem ierindojas bērnu nams (to norādīja 3 jeb tikai 8% aptaujāto), sociālā rehabilitācija (arī 3 jeb 8% aptaujāto), kā arī nakts patversme, ko minēja tikai 2 respondenti jeb 5% no aptaujātajiem.

Šeit īpaši jāpasvīt, ka atsevišķu pašvaldību sociālie darbinieki īpaši izdalīja iedzīvotāju grupu – ģimenes ar bērniem –, kuras vajadzībām būtu īpaši jāattīsta sociālie pakalpojumi, jo tieši šī mērķa grupa ir pakļauta nabadzības riskam, ja ģimenes apgādnieki ir zaudējuši darbu. Turklāt dienas centru izveides nepieciešamību izteica arī tās pašvaldības, kurās šāds pakalpojums nav pieejams.

Rezultāti ļauj secināt, ka īpaši pieprasīti ir ilgstošas sociālās aprūpes un aprūpes mājās pakalpojums, taču būtiski ir audzis pieprasījums pēc psihologa pakalpojumiem.

4. Vai Jūsu pašvaldībā tiek sniegts aprūpes mājās pakalpojums?

Divdesmit pašvaldībās tiek sniegts aprūpes mājās pakalpojums. Vairums pašvaldību pārstāvju norādīja, ka šo pakalpojumu nodrošina sociālajā dienestā darbā pieņemti aprūpētāji. Šādu atbildi sniedza 11 jeb 55% pašvaldību, kuras šo pakalpojumu nodrošina. Četras jeb 18% pašvaldības slēdz uzņēmuma līgumus ar pašnodarbinātajiem. Divas pašvaldības algo aprūpētājus no Valsts nodarbinātības aģentūras simt latu stipendiju saņēmēju vidus, t.s. „simtlatniekiem”. Savukārt Jelgavas pilsētas pašvaldībā šo pakalpojumu nodrošina gan sociālajā dienestā darbā pieņemti aprūpētāji, gan arī NVA stipenditāti, kuri pilda aprūpētāja palīga pienākumus. Savukārt 2 pašvaldības realizē praksi, kur aprūpes mājās pakalpojumu nodrošina tikai pastarpināti, proti, tās maksā noteiktu naudas summu (kā atzīmēja respondenti – 30 Ls) mēnesī, kuru pats aprūpējamais izmanto aprūpētāja algošanai. Šajā gadījumā pašvaldība pakalpojuma sniegšanā iesaistās vairāk pastarpināti, t.sk. palīdzot personai atrast aprūpētāju.

Visretāk izplatīta ir prakse pirkt šo pakalpojumu no NVO, jo no 22 aptaujātajām pašvaldībām, tikai viena norādīja, ka mājas aprūpi nodrošina sadarbībā ar organizāciju „Sarkanais krusts”, tiesa gan kopā ar sociālajā dienestā pieņemtiem aprūpētājiem. Viena laikus tikai viena pašvaldība norādīja, ka nākotnē tomēr plāno mājas aprūpes pakalpojuma nodrošināšanu deleģēt nevalstiskajam sektoram.

5. Vai aprūpes mājās pakalpojums aptver visu novada teritoriju?

Septiņpadsmit pašvaldībās no tām 20 pašvaldībām, kuras nodrošina aprūpes mājās pakalpojumu, šis pakalpojums aptver visu novada vai pilsētas teritoriju. Līdz ar to var secināt, ka 85% pašvaldību aprūpes mājās pakalpojums tiek nodrošināts visā administratīvajā teritorijā. Vienlaikus trijās pašvaldībās šis pakalpojums netiek nodrošināts visā pašvaldības teritorijā, norādot uz šī pakalpojuma pieejamību tikai kādā no novadā esošajiem pagastiem. Tostarp divas no pašvaldībām puda nostāju, ka, apzinoties lielo pieprasījumu pēc šī pakalpojuma nākotnē, pašvaldības plānos ir veidot „mobilās brigādes”, kuras būs spējīgas nodrošināt, ka aprūpes mājās pakalpojumu varēs saņemt visi pašvaldības iedzīvotāji. Trešā pašvaldībā, kurā šis pakalpojums neaptver novada teritoriju, norādīja uz nepieciešamību pēc ciešākas sadarbības novadā esošo pagastu pārvalžu starpā.

6. Kurām sociālās atstumtības riska grupām Jūsu pašvaldībā netiek nodrošināti sociālie pakalpojumi un kādas ir šo mērķa grupu vajadzības?

Gandrīz puse jeb 18 respondenti norādīja, ka nevar izdalīt kādu atsevišķu mērķa grupu/iedzīvotāju grupu, kurai viņu pašvaldībā netiek nodrošināti sociālie pakalpojumi. Vairums norādīja, ka sociālais dienests izskata katru pieprasījumu un klients kopā ar sociālo darbinieku cenšas rast optimālāko risinājumu savai problēmai. Ja attiecīgais pakalpojums netiek nodrošināts attiecīgajā pašvaldībā uz vietas, tas tiek pirktis no kaimiņos esošajās pašvaldībām.

Savukārt starp tiem intervētajiem, kuri tomēr identificēja vienu vai vairākas mērķa grupas, kurām šobrīd pašvaldībā netiek sniegti sociālie pakalpojumi, visbiežāk minētā grupa bija personas ar dažādām atkarībām (t.sk. alkoholisms un narkotisko vielu atkarība). Šādu atbildi norādīja 6 jeb 16% respondenti. Otrā biežāk pieminētā grupa bija bezpajumtnieki un personas ar īpašām vajadzībām, t.sk. ar kustību traucējumiem. Šīs riska grupas minēja attiecīgi 4 respondenti. Divi respondenti norādīja uz sociālo pakalpojumu trūkumu pašvaldībā, kas būtu vērts uz ģimenēm ar pirmsskolas vecuma bērniem kā atsevišķu mērķa grupu. Pa vienam respondentam minēja sociālo pakalpojumu trūkumu un/vai neesamību šādām mērķa grupām – personas ar ģimenēm un bērniem, personas, kuras ilgstoši atrodas bez darba, psihoneiroloģiskie pacienti, bērni invalīdi, vientuļās personas un no ieslodzījuma iznākušie.

Kā visbiežāk izplatītā problēma tika minēta mājokļa nepieciešamība (t.sk. gan sociālo dzīvokļu nodrošinājums, gan nakts patversmes pieejamība). Attiecībā uz bezpajumtniekiem tika norādīts, ka pakalpojumu sniegšanu viņiem bieži vien apgrūrina dokumentu neesamība.

7. Kādus sociālos pakalpojumus pašvaldība pērk no NVO? Kā Jūs vērtējat NVO sniegto pakalpojumu kvalitāti?

No intervētajiem 22 novadu sociālajiem darbiniekiem un sociālo dienestu vadītājiem, tikai 4 pašvaldības (Skrīveru, Ozolnieku, Bauskas un Kokneses novadu pašvaldības) norādīja, ka pērk kādu no sociālajiem pakalpojumiem no NVO. Vairums no šīm pašvaldībām (kopumā 3) no nevalstiskā sektora pērk ārpusģimenes aprūpes pakalpojumu, kuru visos trijos gadījumos nodrošina „SOS bērnu ciemats”. Savukārt viena pašvaldība (Skrīveru novada pašvaldība) pērk aprūpes mājās pakalpojumu no organizācijas „Sarkanais krusts”. Jāatzīmē, ka viena no aptaujātajām pašvaldībām (Aizkraukles novada pašvaldība) pērk psihologa pakalpojumus no privātā sektora, proti, no SIA „Psiholoģiskās palīdzības atbalsta centrs”.

Rezultāti liecina, ka Zemgales plānošanas reģiona pašvaldību starpā sociālo pakalpojumu pirkšana no nevalstiskā sektora ir reti izplatīta prakse. Vienlaikus, minēto četru pašvaldību intervēti sociālie darbinieki un sociālo dienestu vadītāji norādīja, ka ir apmierināti ar šo organizāciju spēju nodrošināt šos sociālos pakalpojumus un sadarbību novērtēja kā pozitīvu. Būtiski, ka tikai viena no pašvaldībām (Jaunjelgavas novada pašvaldība) norādīja, ka agrāk arī pirkta aprūpes mājās pakalpojumu no Sarkanā Krusta, taču šāda prakse tika pārtraukta, lai gan intervēti sociālie darbinieki atzina, ka bija apmierināti ar sniegtā pakalpojuma kvalitāti. Tāpat viena pašvaldība (Jelgavas pilsētas pašvaldība) norādīja, ka pērk aprūpi institūcijās no reliģiskās organizācijas, atzīmējot, ka pilsētā ir vājas nevalstiskās organizācijas un tādējādi nav spējīgas nodrošināt sociālo pakalpojumu sniegšanas funkcijas.

Tādējādi rezultāti liecina, ka 18 no 22 Zemgales plānošanas reģiona pašvaldībām sociālās aprūpes pakalpojumi netiek pirkti no nevalstiskā sektora organizācijām. Vienlaikus, tas nebūt nenozīmē, ka pašvaldības pašas spēj nodrošināt visu sociālo pakalpojumu sniegšanas funkcijas, jo aptuveni 25 % pašvaldību sociālie darbinieki un/vai sociālo dienestu vadītāji norādīja, ka nepieciešamības gadījumā pērk sociālos pakalpojumus no apkārtējām kaimiņu pašvaldībām. Kā jau tika norādīts pie viena no iepriekšējiem jautājumiem, viens novads (Rundāles novads) sociālos pakalpojumus saviem iedzīvotājiem nodrošina tikai caur šo pakalpojumu pirkšanu no citām pašvaldībām, skaidrojot to ar pārāk mazo iedzīvotāju skaitu, kā rezultātā pašvaldībai finansiāli izdevīgāka ir nevis pakalpojumu sniedzēju izveide un uzturēšana par pašvaldības līdzekļiem, bet gan pakalpojumu pirkšana no citām pašvaldībām.

8. Kādi ir nozīmīgākie faktori, kas ietekmē to, kādus sociālos pakalpojumus saņems viens vai otrs iedzīvotājs Jūsu pašvaldībā?

Visbiežāk respondenti kā vienu no nozīmīgākajiem faktoriem atzina normatīvajos aktos (t.sk. MK noteikumos un pašvaldību izstrādātajos

dokumentos) definētos sociālos pakalpojumus, kurus pašvaldībai ir pienākums nodrošināt. To norādīja 11 jeb 30% respondentu. Tostarp sociālie darbinieki un sociālo dienestu vadītāji atzina, ka pie esošās ekonomiskās situācijas pašvaldības cenšas nodrošināt tikai tos sociālos pakalpojumus, kuru sniegšana ir definēta normatīvajos aktos.

Desmit respondenti jeb 27% intervēto starp nozīmīgākajiem faktoriem minēja pašvaldības un arī iedzīvotāju finansiālās iespējas. Kā trešais biežāk norādītais faktors tika atzīmētas klientu vajadzības un pieprasījums pēc pakalpojumiem (abus šos faktorus norādīja 7 jeb 19% respondentu). Ceturtais visbiežāk minētais faktors ir informētība, proti, iedzīvotāju jeb potenciālo sociālo pakalpojumu saņēmēju zināšanas par tiem sociāliem pakalpojumiem, kurus viņi ir tiesīgi saņemt. Informētību kā būtisku norādīja 6 jeb 16% respondentu. Vienlaikus intervijās respondentu vairākums norādīja uz pietiekamu iedzīvotāju informētību, līdz ar to informācijas nepieejamība šobrīd nav uzskatāma par izplatītu problēmu. Pieci jeb 13% respondenti minēja pakalpojumu pieejamību kā būtisku faktoru tam, kādus sociālos pakalpojumus iedzīvotājs attiecīgajā pašvaldībā varēs saņemt. Sadarbību ar kaimiņu pašvaldībām kā būtisku faktoru norādīja 5 jeb 13% aptaujāto. Attiecīgi starp retāk minētajām atbildēm tika norādīti tādi faktori kā klientu vēlmes un pašvaldības politiskās vadības atbalsts.

9. Kādi ir galvenie šķēršļi/barjeras, kas kavē sociālo pakalpojumu sniegšanu?

Astoņi jeb 22% respondenti starp galvenajiem šķēršļiem sociālo pakalpojumu sniegšanā norādīja uz normatīvo aktu neprecizitāti, t.sk. pārāk ierobežojošajām atrunām, piemēram, kādas personas ir tiesīgas saņemt trūcīgā statusu, kur atsevišķos gadījumos personas ikmēneša ienākumi tikai nedaudz pārsniedz normatīvajos aktos noteiktos griestus, taču trūcīgā statusu sociālais dienests nav tiesīgs piešķirt. Visbiežāk respondenti minēja nepietiekamo finansējumu sociālo pakalpojumu nodrošināšanai (to atzīmēja 19 jeb 51% aptaujāto). Turklāt daži no respondentiem atzina, ka sociālo pakalpojumu attīstības plānošanā darbs norisinās, taču viss ir atkarīgs no finansējuma. Tikai 3 respondenti norādīja, ka patlaban finansējuma trūkums nav uzskatāms par šķēršli pakalpojumu nodrošināšanā.

Kā otrais biežāk minētais šķērslis (to norādīja 15 jeb 40% aptaujāto) ir nevalstisko organizāciju vājums un trūkums pašvaldību līmenī, kā rezultātā starp pašvaldībām un NVO ir vāji attīstīta sadarbība tieši pakalpojumu nodrošināšanas jomā. Respondenti kā iemeslus minēja NVO vēlmi nopelnīt, kā rezultātā tās nav gatavas uzņemties, piemēram, pansionātu vai bērnu namu pakalpojumu nodrošināšanu, jo tur peļņas iespējas ir nosacīti ierobežotas. Turklāt respondenti norādīja, ka šobrīd nevalstisko organizāciju darbs vairāk tiek balstīts uz brīvprātības principu un entuziasmu, taču ir jāstimulē NVO spēja nopelnīt, kā rezultātā radīsies arī motivācija. Daži respondenti kā iemeslu norādīja sadarbības

prakses trūkumu kopumā, kā arī pašvaldības politiskās vadības skeptisko attieksmi pret NVO spēju garantēt kādu sociālo pakalpojumu sniegšanu. Jāatzīmē, ka tikai divi respondenti norādīja, ka NVO sektora vājums nekādā ziņā nekavē sociālo pakalpojumu sniegšanu un nav uzskatām par problēmu.

Vēl starp šķēršļiem, kas kavē pakalpojumu sniegšanu, respondenti minēja iedzīvotāju motivācijas un pieprasījuma trūkumu, jo priekšplānā ir izvirzījies pieprasījums pēc sociālās palīdzības (uz to norādīja 3 respondenti); novadā vienotas sociālo pakalpojumu attīstības stratēģijas trūkums (1 respondents); apgrūtinātas iespējas garantēt sociālo pakalpojumu sniegšanu dzīves vietā (1 respondents); sociālo darbinieku noslogotība, kā rezultātā nav iespējams veltīt laiku dažādu projektu izstrādei, lai piesaistītu projektu finansējumu (3 respondenti). Būtiski, ka tikai 2 intervētie kā šķērslī minēja apgrūtinātu pieejamību sociālajiem pakalpojumiem, kā iemeslu norādot sociālo darbinieku vietu saglabāšanu pagastu pārvaldēs.

Jāatzīmē, ka daži respondenti norādīja, ka pašvaldību teritorijās administratīvās reformas rezultātā ir likvidētas dažādas pašvaldības iestādes, t.sk. izglītības, pirmskolas un ārstniecības iestādes. Tā rezultātā ir atbrīvojušās ēkas, kas potenciāli var tikt nākotnē izmantotas dažādu sociālo pakalpojumu sniegšanai, piemēram, pansionātu izveidei.

10. Vai jūsu pašvaldībā var saņemt valsts apmaksātus sociālās rehabilitācijas pakalpojumus?

Intervijas ar Zemgales plānošanas reģiona sociālajiem darbiniekiem ļauj secināt, ka 9 no 22 pašvaldībām ir pieejams valsts apmaksāti sociālās rehabilitācijas pakalpojumi. Savukārt 7 pašvaldības norādīja, ka uz vietas pašvaldībā šādus pakalpojumu saņemt nevar un, ka pašvaldība pilda tikai starpniekinstitūcijas funkcijas, pieņemot un izskatot iesniegumus. Turpretim 6 pašvaldības norādīja, ka viņu pašvaldībā nav iespējams saņemt valsts apmaksātus sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, kā iemeslu norādot trīs apsvērumus - pieprasījuma trūkumu pēc šādiem pakalpojumiem, kā arī attiecīgu institūciju un speciālistu neesamību pašvaldībā, kā rezultātā ir apgrūtināta pieejamība pēc šiem pakalpojumiem.

11. Kā Jūs vērtējat Jūsu pašvaldības iedzīvotājiem sniegto sociālo pakalpojumu pieejamību (ģeogrāfiskā, finansiālā, vides ziņā) pašlaik? Kas to ietekmē?

Interviju rezultāti liecina, ka vairums sociālo darbinieku un sociālo dienestu vadītāju uzskata, ka sociālo pakalpojumu pieejamības nodrošinājums ir drīzāk labs. Kā apgrūtināošs un pieejamību kavējošs apstāklis vairumā gadījumā tika norādīta vides nepieejamība. To kā neapmierinošu vērtēja 16 jeb 43% respondentu, sakot, ka personām ar kustību traucējumiem ir apgrūtinātas

piekļuves iespējas sociālo pakalpojumu sniedzēju institūcijām. Kā iemeslu respondenti norādīja uz ierobežotajiem finansu resursiem, kā rezultātā trūkst līdzekļu ēku renovācijai. Vienlaikus daži respondenti norādīja, ka pieejamību būtu iespējams uzlabot, pārvietojot sociālos dienestus uz citām telpām. Piemēram, atsevišķu sociālo dienestu pārstāvji atzīmēja, ka dienesta telpas atrodas ēkas otrajā stāvā, kur nav nodrošināts lifts un/vai pacēlājs, kā rezultātā respondenti atzina, ka veciem cilvēkiem un personām ar invaliditāti piekļuve dienestam ir problemātiska.

Tikai 3 respondenti par pieejamību apgrūtināšu apstākli novērtēja finansiālo pieejamību. Pārējie respondenti norādīja, ka pašvaldība izskata katru pieteikumu par sociālo pakalpojumu nepieciešamību un rod iespēju atrisināt katra klienta vajadzības. Viens no respondentiem norādīja, ka ierobežotie finansu resursi liedz piesaistīt augsti kvalificētus speciālistus, kā rezultātā speciālistu trūkums ierobežo iespējas saņemt atsevišķus sociālos pakalpojumus. Pārējie respondenti finansiālo pieejamību novērtēja kā labu vai drīzāk labu, tostarp minot, ka pastāv dažādi atvieglojumi, piemēram, klientiem ar trūcīgās personas statusu.

Attiecībā uz ģeogrāfisko pieejamību, to kā labi vai drīzāk labu novērtēja absolūti lielākā daļa respondentu (29 jeb 78% aptaujāto), tostarp norādot, ka līdz ar administratīvi teritoriālās reformas noslēgšanos bijušajos pagastos joprojām darbojas pagastu pārvaldes, kurās vairumā pašvaldību strādā arī viens sociālais darbinieks. Citos gadījumos novada pašvaldības nodrošina sociālo darbinieku izbraukumus, kur noteiktās nedēļas dienās sociālais darbinieks ir pieejams pagastu pārvaldē. Starp tiem 8 respondentiem, kuri ģeogrāfisko pieejamību nodēvēja par sliktu, trīs norādīja, ka novada centrā sociālo pakalpojumu pieejamība tomēr ir labāka, savukārt grūtāk ir tieši no novada centra attālāko teritoriju iedzīvotājiem. Ģeogrāfisko pieejamību tiešā veidā ietekmē reti kursējošais sabiedriskais transports.

12. Kādus kritērijus Jūs uzskatāt par svarīgākajiem sociālo pakalpojumu kvalitātes novērtēšanai?

Interviju rezultāti liecina, ka šis bija viens no grūtāk atbildamajiem jautājumiem, kur 7 jeb 19% respondentu atzina, ka viņu pašvaldībā netiek vērtēta sociālo pakalpojumu kvalitāte, līdz ar to viņi nespēja sniegt atbildi uz šo jautājumu. Vienlaikus vislielākais respondentu īpatsvars, proti, 14 jeb 38% procenti par galveno kritēriju pakalpojumu kvalitātes novērtēšanai nosauca klientu apmierinātību. Otra biežāk minētā atbilde bija pakalpojumu pieejamība, ko norādīja 10 jeb 27 % intervēto. Ar pieejamību tika saprasts gan iespējas saņemt attiecīgo pakalpojumu, gan arī klientu spēja piekļūt šim pakalpojumam (vides pieejamība).

Būtiski, ka 7 respondenti jeb 19% kā vienu no kritērijiem norādīja sociālo darbinieku un sociālajos dienestos strādājošo profesionalitāti un kvalifikāciju, kā

būtisku kritēriju pakalpojumu kvalitātes novērtēšanai. Līdz ar to respondenti uzskata, ka atbilstoša izglītība un profesionālā sagatavotība ir būtisks faktors, kas nosaka arī pakalpojumu kvalitāti. Ceturtais biežāk minētais kritērijs bija informētība (to norādīja 5 jeb 13% respondentu), proti, vai cilvēki ir informēti un zina, kādus sociālos pakalpojumus viņi ir tiesīgi saņemt. Vienlaikus sociālo darbinieku vairākums uzskata, ka klienti ir labi informēti un pašvaldības, izmantojot vietējos plašsaziņas līdzekļus, cenšas nodrošināt informācijas pieejamību. Visbeidzot piektā biežāk minētā atbilde pakalpojumu sniegšanas rezultāts, proti, vai sniegtais sociālais pakalpojums sasniedz savu mērķi un tik tiešām uzlabo pakalpojuma saņēmēja stāvokli, tostarp, vai ieguldītie līdzekļi ir atbilstoši rezultātam (šādu kritēriju minēja 4 jeb 11% aptaujāto). Attiecīgi pa 2 respondentiem norādīja, ka pakalpojumu kvalitāti nosaka tas, vai tie tiek sniegti ievērojot normatīvajos aktos noteiktās procedūras, kā arī tas, cik ilgā laikā pakalpojumu klientam tiek sniegts (dokumentu kārtrošanas periods).

Viens respondents kā kritēriju izdalīja to – vai sociālie darbinieki ir specializējušies darbam ar konkrētām mērķa grupām. Vēl starp atbildēm tika minēti tādi kritēriji kā konfidencialitāte, starpinstitūciju sadarbība, sociālo pakalpojumu sniedzēju infrastruktūras kvalitāti, sociālo darbinieku un speciālistu skaits.

Līdz ar to interviju rezultāti ļauj secināt, ka vairumam intervēto sociālo darbinieku ir aptuveni priekšstats par sociālo pakalpojumu kvalitātes novērtēšanas iespējām, kā arī nav savā darba praksē saskārušies ar kvalitātes novērtēšanu. Tostarp tikai viens respondents atzina, ka agrāk pašvaldībai bija pat izstrādāti šādi kvalitātes novērtēšanas kritēriji, taču tie vairs netiek izmantoti, līdz ar to respondents norādīja uz nepieciešamību izveidot visām pašvaldībām vienotus sociālo pakalpojumu kvalitātes novērtēšanas kritērijus, lai arī pašvaldību starpā būtu iespējams salīdzināt dažādus pakalpojumus un stimulētu to kvalitātes celšanu.

13. Kā Jūs vērtējat Jūsu pašvaldības iedzīvotājiem sniegto sociālo pakalpojumu kvalitāti?

Respondentu sniegtās atbildes uz šo jautājumu sadalījās ļoti līdzīgi starp tiem, kuri savas pašvaldības iedzīvotājiem sniegto sociālo pakalpojumu kvalitāti novērtēja ar „labi” (tā apgalvoja 13 jeb 35% respondentu) un tiem, kur to atzina par „apmierinošu” (arī 13 jeb 35% aptaujāto). Tikai 2 respondenti jeb 5% pakalpojumu kvalitāti novērtēja kā sliktu vai neapmierinošu. Attiecīgi atlikušie 9 jeb gandrīz 25% respondentu nevarēja sniegt atbildi uz šo jautājumu, kur daļa norādīja, ka pie esošās ekonomiskās situācijas par sociālo pakalpojumu kvalitāti ir problemātiski spriest, jo pašvaldības šobrīd cenšas nodrošināt un saglabāt esošos pakalpojumus.

Starp tiem respondentiem, kuri kvalitāti novērtēja kā labu, absolūtais vairākums minēja, ka to nosaka sociālo dienestu darbinieku profesionālā

sagatavotība un viņu kvalifikācija (tā norādīja 6 respondenti), 3 respondenti minēja labu pieejamību pakalpojumiem. Vēl starp faktoriem, kas ietekmē sociālo pakalpojumu kvalitāti, tika minēta visu pašvaldībā esošo sociālo pakalpojumu sniedzēju ir reģistrēšana pakalpojumu sniedzēju reģistrā un iedzīvotāju augsts informētības līmenis par sociālajiem pakalpojumiem.

Savukārt starp tiem respondentiem, kuri kvalitāti novērtēja kā apmierinošu vai sliktu, dominēja viedoklis, ka sociālo darbinieku sagatavotība un motivācija ir būtisks kvalitāti ietekmējošs faktors. Starp atbildēm tika minēti arī tādi faktori kā: pārāk lielā sociālo darbinieku noslogotība, kur normālu darba apstākļu garantēšanai būtu nepieciešamas izmaiņas normatīvajos aktos, nosakot, ka 1 sociālais darbinieks ir uz 500 nevis 1000 iedzīvotājiem; orientācijas trūkums uz konkrētām klientu grupām; pārāk šaurs sociālo pakalpojumu piedāvājums; augsti kvalificētu speciālistu trūkums; nepieciešamība nodrošināt sociālos pakalpojumus ļoti ierobežota finansējuma apstākļos.

13a. Kā Jūs vērtējat pašvaldību sociālo darbinieku izglītību un profesionālo sagatavotību?

Absolūtais vairākums respondentu (36 no 37 jeb 97%) novērtēja sociālo darbinieku izglītību un profesionālo sagatavotību kā labu, jo lielākai daļai darbinieku bija augstākā izglītība vai arī ir uzsāktas studijas kādā no augstskolām. Tikai viens respondents norādīja, ka izglītība ir drīzāk neapmierinoša. Tomēr, neskatoties uz gandrīz viennozīmīgo novērtējumu, vairums aptaujāto kā galveno trūkumu esošajās izglītības programmās norādīja uz pārlieku vājo uzsvaru uz praksi un koncentrēšanos uz teoriju (programmu praktiskās ievirzes nepietiekamību norādīja 13 jeb 35% aptaujāto). Tostarp viens respondents norādīja uz nepieciešamību augstskolā apgūt jautājumus par sociālo jomu regulējošajiem normatīvajiem aktiem, tā vietā, lai apgūtu sociālā darba vēsturi.

Divi respondenti minēja, ka studiju maksa ir neadekvāta sociālā darba speciālistu zemajam atalgojumam, kas arī dažos gadījumos demotivē darbiniekus iegūt augstāko izglītību, lai gan tās nepieciešamība ir minēta likumdošanā. Vairāki respondenti minēja, ka sociālajā darbā ir ļoti nepieciešama regulāra kvalifikācijas celšana, tādēļ būtiski ir apmeklēt dažādus kursus un seminārus, kuri vairumā gadījumu ir par maksu. Divi respondenti atzīmēja nepieciešamību sociālā darba programmās lielāku uzsvaru likt uz psihologa iemaņu apgūšanu. Abi respondenti norādīja, ka sociālajiem darbiniekiem ikdienas darbā ar klientiem, pie tam strādājot ar dažādām mērķa grupām, ir nepieciešams risināt dažādas klientu problēmas un līdz ar to ir nepieciešamas arī psihologa iemaņas. Būtiski, ka divi respondenti atzina, ka pastāv atšķirības izglītības programmās starp dažādām augstskolām, kur augstskola „Attīstība” daudz lielāku uzsvaru liek uz praktiskajām zināšanām, savukārt Liepājas Universitāte – uz teorētisko zināšanu apguvi.

14. Kā Jūs raksturotu tendences sociālo pakalpojumu sniegšanā Jūsu pašvaldībā pēdējo trīs gadu laikā? Kādi faktori ir noteikuši šīs tendences?

Padziļināto interviju rezultāti liecina, ka respondentu (līdz ar to arī pašvaldību) starpā pastāv atšķirīga izpratne par tendencēm sociālo pakalpojumu sniegšanā pēdējo trīs gadu laikā. Tāpat nav konstatējamās būtiskas atšķirības kādu pašvaldību grupu starpā (piemēram, starp pilsētu no novadu pašvaldībām).

Analizējot respondentu sniegtās atbildes, jāsecina, ka tikai 2 jeb 5% respondenti sociālo pakalpojumu sniegšanas tendences savā pašvaldībā raksturoja kā negatīvas, kur viņu skatījumā ir pasliktinājušies visi rādītāji, tostarp pieejamība, kvalitāte, apjoms u.c. Seši jeb 16% aptaujāto apgalvoja, ka drīzāk vērojamas pozitīvas tendences, savukārt 5 jeb 13% respondenti norādīja uz nemainīgām tendencēm. Būtiski, ka 4 respondenti norādīja, ka esošajā situācijā cenšas nodrošināt to pakalpojumu minimumu, kuru sniegšana ir definēta normatīvajos aktos, kā rezultātā nevar novērtēt sociālo pakalpojumu sniegšanas tendences pēdējo trīs gadu griezumā. Pārējie respondenti (20 no 37) drīzāk norādīja, ka tendences ir atšķirīgas, atkarībā vai tiek analizēta pieejamība, orientācija uz mērķa grupām vai kāds cits aspekts. Tādējādi vairums respondentu tomēr saskata atšķirīgas tendences sociālo pakalpojumu sniegšanā pēdējo trīs gadu laikā.

Attiecībā uz pieejamību – tikai 1 respondents norādīja, ka tā ir pasliktinājusies, 5 – uzlabojusies, savukārt 1 minēja, ka pieejamības ziņā nav vērojamas nekādas izmaiņas. Savukārt kvalitātes jomā 3 respondenti norādīja, ka tā ir uzlabojusies, vienlaikus neviens no respondentiem, kuri sniedza savu vērtējumu par šo aspektu, neuzskatīja, ka kvalitāte būtu pasliktinājusies. Absolūti lielākā daļa respondentu, kuri sniedza vērtējumu par pakalpojumu orientāciju uz mērķa grupām, apgalvoja, ka ir tā ir pieaugusi, savukārt neviens respondents neminēja, ka tā būtu mazinājusies. Pie šī aspekta īpaši jāpasvīturo respondentu norāde, ka būtiski ir augusi orientācija uz tādu mērķa grupu kā ģimenes ar bērniem, līdz ar to radot nepieciešamību pēc speciāli šai grupai domāta pakalpojumu sniedzēja, proti, dažādu dienas centru izveides. Attiecībā uz pakalpojumu apjomu, t.sk. pieprasījumu, vairums respondentu norādīja, ka tas ir audzis (tā apgalvoja 7 respondenti no tiem, kas sniedza viedokli par šo aspektu). Tikai viens respondents minēja, ka būtiski ir pieauguši izdevumi sociālajiem pakalpojumiem.

Kā galvenos faktorus, kas noteikuši minētās tendences, respondenti norādīja – administratīvi teritoriālo reformu; valsts īstenoto politiku (proti, par primāro uzskatot dažādu finansiālu pabalstu sniegšanu, nevis sociālā darba un sociālo pakalpojumu attīstību); pašvaldības ierobežotos finansu resursus; iedzīvotāju pieprasījuma palielināšanos pēc sociālās palīdzības nevis sociālajiem pakalpojumiem; un visbeidzot – viens respondents kā pozitīvu faktoru norādīja

ciešākas sadarbības veidošanos starp institūcijām, kuras pašvaldībā nodrošina sociālos pakalpojumus.

Vienlaikus, mēģinot raksturot kopējo viedokli, drīzāk jāsecina, ka sociālie darbinieki un sociālo dienestu vadītāji sociālo pakalpojumu sniegšanas tendences savās pašvaldībās vērtē pozitīvi vai apmierinoši. Respondenti norāda, ka finansiālā krīze un lielāks uzsvars uz sociālās palīdzības nodrošināšanu, ir licis šķēršļus sociālo pakalpojumu attīstībā.

15. Kā sociālo pakalpojumu sniegšanu ir ietekmējusi administratīvi teritoriālā reforma?

Interviju rezultāti ļauj secināt, ka proporcija starp tiem, kas drīzāk uzskata, ka ATR ir negatīva ietekme uz sociālo pakalpojumu sniegšanu un tiem, kuri pauda pārliecību, reformai nav būtiskas ietekmes un drīzāk nemainīs sociālo pakalpojumu sniegšanu, sadalījās salīdzinoši līdzīgi. Proti, 13 jeb 35% respondenti reformā drīzāk saskatīja draudu sociālo pakalpojumu nodrošināšanai, norādot, ka ir pasliktinājusies pieejamība, pieaugusi sociālo darbinieku noslogotība un apkalpes teritorija, pieaudzis ir birokrātiskais darbs, kā arī apstākli, ka daļa agrāk rajonam piederošo sociālo pakalpojumu sniedzēju institūciju ir nonākušas citu novadu pašvaldību īpašumā, kā rezultātā ir radusies situācija, kad atsevišķi pakalpojumi ir jāpērk no citām pašvaldībām. Savukārt, tikai par vienu respondentu mazāk, proti, 12 jeb 32% aptaujāto pauda, ka teritoriālā reforma nemainīs vai būtiski nemainīs sociālo pakalpojumu sniegšanu, kā galveno apstākli norādot uz pagastu pārvalžu saglabāšanu, kurās vairumā pašvaldību uz vietas strādā sociālais darbinieks, līdz ar to iedzīvotājiem pakalpojumu pieejamība nav mainījusies. Jāatzīmē gan, ka šo atbildi vairāk sliecās norādīt respondenti, kas pārstāv pilsētu pašvaldības vai tās pašvaldības, kas novadus izveidoja jau pirms reformas noslēguma 2009.gada vasarā. Vienlaikus kā pozitīvu ATR ietekmi raksturo 6 jeb 16% respondentu, daļēji pozitīvu – 3 jeb 8%, savukārt 3 respondenti norādīja, ka šobrīd par reformas ietekmi ir pārāgri spriest, jo sociālie dienesti vēl pilnībā nav paguvuši pielāgoties jaunajiem darba apstākļiem un situācijai.

16. Kā, Jūsprāt, attīstīsies sociālie pakalpojumi tuvākajos piecos gados visā Latvijā?

Interviju analīze ļauj secināt, ka absolūtais vairākums sociālo pakalpojumu attīstību prognozē līdzīgi kā savā pašvaldībā, norādot, ka izvēlētā sociālo pakalpojumu attīstības vīzija tiešā veidā ietekmē arī pašvaldību darbību šajā jomā. Vienlaikus tikai divi respondenti atbildēja, ka nevar sniegt atbildi uz šo jautājumu, norādot, ka pašlaik galvenais ir saglabāt un nodrošināt esošo pakalpojumu sniegšanu.

Vairums aptaujāto (kopumā 27 jeb 73% respondentu) norādīja, ka gan valstij, gan pašvaldībai lielāks uzsvars būtu jāliek uz alternatīvo aprūpi. Kā galvenais iemesls tika minēti divi apsvērumi. Pirmkārt, klientam tiktu sniegta iespēja pakalpojumu saņemt savā dzīves vietā, kas īpaši būtiski ir veciem aprūpējamiem cilvēkiem, kuri psiholoģiski grūti ir atstāt savu dzīves vietu. Otrkārt, alternatīvā aprūpe ļautu ietaupīt līdzekļus. Vēl starp apsvērumiem respondenti norādīja, ka alternatīvā aprūpe atšķirības no ilgstošas institucionālās aprūpes, cīnās ar dažādu sociālo problēmu cēloņiem, nevis ar sekām.

Turpretim 4 jeb 11% norādīja, ka prioritāte tomēr būtu jādod ilgstošai institucionālai aprūpei. Starp iemesliem tika norādīta uz apgrūtinošajām iespējam sniegt alternatīvo aprūpi attālāko novadu teritoriju iedzīvotājiem, īpaši veciem cilvēkiem, kuriem aprūpe ir jānodrošina salīdzinoši bieži, ko alternatīvā aprūpe nespētu sniegt.

Savukārt 6 jeb 16% respondenti tomēr norādīja, ka būtu jāattīsta abi pakalpojumu veidi vai attiecīgi – ka atsevišķus pakalpojumus nav iespējams nodrošināt ar alternatīvās aprūpes izmantošanu. Piemēram, viens respondents norādīja, ka bērnu aprūpē būtu jā saglabā uzturēšanās ilgstošas aprūpes iestādēs (bērnu namos), jo tikai institūcijā uz vietas ir iespējams nodrošināt šo bērnu vajadzības. Viens respondents minēja, ka ir jā saglabā ilgstoša institucionālā aprūpe psihoneiroloģiskiem pacientiem.

Attiecībā uz finansējuma prognozēm starp tiem respondentiem, kuri norādīja savu viedokli, vairums tomēr uzskatīja, ka finansējuma apjoms sociālajiem pakalpojumiem palielinās (tā norādīja 9 respondenti). Septiņi aptaujātie tomēr prognozēja finansējuma samazinājumu sociālo pakalpojumu sfērai, cita starpā kā iemeslu minot par prioritāti kļuvušo sociālo palīdzību, kā rezultātā liela daļa līdzekļu tiek piešķirta dažādu materiālo pabalstu nodrošināšanai. Tikai viens respondents sliecās norādīt, ka finansējums sociālajiem pakalpojumiem tuvākajos piecos gados nemainīsies.

Tuvāko piecu gadu perspektīvā vairums aptaujāto tomēr prognozē sociālo pakalpojumu apjoma pieaugumu (to uzsvēra 9 respondenti). Kā iemesls tika galvenokārt norādīts klientu pieprasījums pēc šiem pakalpojumiem, kas nākotnē tikai turpinās palielināties un rezultātā gan valsts, gan pašvaldības būs spiestas reaģēt uz šo tendenci, tostarp stiprinot pakalpojumu orientāciju uz konkrētām mērķa grupām. Savukārt 5 aptaujātie, kuri sniedza vērtējumu par pakalpojumu apjomu, norādīja, ka tas samazināsies, galvenokārt dēļ finansējuma samazināšanās. Tikai 3 respondenti sliecās uzskatīt, ka pakalpojumu apjoms tuvākajos piecos gados paliks līdzšinēja līmenī un nemainīsies.

Būtiski ievērot, ka tikai 4 respondenti prognozēja NVO lomas palielināšanos sociālo pakalpojumu nodrošināšanā, minot, ka tā būtu ļoti pozitīva un nepieciešama prakse, kas arī nākotnē ierobežota finansējuma apstākļos, radītu atslogu pašvaldībām. Viens respondents prognozēja, ka arī nākotnē palielināsies Eiropas Savienības spiediens uz nepieciešamību attīstīt

sociālo pakalpojumu sfēru, ko īpaši saasinās visā Eiropā aktuālā sabiedrības novecošanās tendence.

17. Kādas būtu iespējas un veidi pilnveidot esošos un veidot jaunus sociālos pakalpojumus?

Kopumā 9 jeb 24% respondenti atzina, ka esošajā sarežģītajā finansu situācijā viņi nesaskata iespējas pilnveidot esošos vai veidot jaunus pakalpojumus, jo galvenais uzdevums pašvaldībām ir tikai saglabāt esošo pakalpojumu sniegšanu. Tomēr 12 jeb 32% aptaujāto uzskatīja, ka, lai gan iespējas ir ierobežotas, pašvaldības tomēr cenšas strādāt pie sociālo pakalpojumu pilnveides, par galveno avotu uzskatot citu valsti un pašvaldību pieredzes izpēti, t.sk. regulāru došanos dažādos apmaiņas braucienos. Būtiski, ka 7 jeb 19% aptaujāto uzskatīja, ka esošo pakalpojumu pilnveide un jaunu pakalpojumu izveide ir iespējama, stiprinot sadarbību un deleģējot dažādus pakalpojumus nevalstiskajām organizācijām. Kā trešais populārākais veids tika atzīmētas konsultācijas un aptauju veikšana ar klientiem (to atzīmēja 5 jeb 14% aptaujāto). Cita starpā, vairāki respondenti par nākotnes iespēju uzskatīja lielāku privātā sektora iesaisti šo pakalpojumu sniegšanā, t.sk. attīstot valsts un privātās partnerības projektus.

Vēl kā iespējamie veidi tika atzīmētas – efektīvāka esošās infrastruktūras noslodze (proti, pēc administratīvi teritoriālās reformas likvidēto skolu, bērnu dārzu izmantošana sociālo pakalpojumu sniedzēju telpām); aktīvāk piesaistīt finansējumu ES Sociālā fonda ietvaros; stiprināt sadarbību ar ārstniecības personām, kuru iesaiste sociālo pakalpojumu sniegšana ir būtiska.

18. Kurus sociālos pakalpojumus varētu pārveidot? Kādā veidā?

Analizējot iegūtos interviju rezultātus, jānorāda, ka 4 respondenti atbildēja, ka esošajā situācijā nav iespējams pārveidot esošos pakalpojumus, bet gan drīzāk nodrošināt to turpmāku piedāvājumu. Savukārt 7 jeb 19% respondenti minēja, ka nevar nosaukt nevienu sociālo pakalpojumu, kuru būtu iespējams pārveidot. Turklāt lielākā daļa respondentu norādīja nevis uz iespējām kādu pakalpojumu pārveidot, bet gan izveidot vispār, norādot nepieciešamību izveidot pakalpojumu sniedzēju institūcijas, kuras uz šo brīdi attiecīgajās pašvaldības trūkst. Piemēram, 1 respondents norādīja, ka ir nepieciešams izveidot aprūpes centru, 4 jeb 11% respondenti uzsvēra nepieciešamību izveidot nakts patversmes, 1 respondents – atbalsta grupu izveide, 1 – attīstīt ilgstošu institucionālo aprūpi bērniem, 1 – vairāk izmantot audžu ģimeņu pakalpojumus, 3 aptaujātie uzsvēra, ka jāizveido dienas centri.

Tomēr lielākā daļa respondentu, proti, 9 jeb 24% norādīja, ka būtu nepieciešams drīzāk pilnveidot aprūpes mājās pakalpojumu, kur starp iespējām to paveikt tika norādīta ciešākas sadarbības nepieciešamība starp sociālajiem

dienestiem un ārstniecības iestādēm. Tostarp 5 jeb 14% respondentu izteica nepieciešamību aprūpes mājās pakalpojumu pārveidot, izveidojot t.s. mobilās brigādes, kur aprūpētāji pēc nepieciešamības izbrauc pie aprūpējamiem. Trīs respondenti izteica iniciatīvu pārveidot ilgstošo sociālo aprūpi par pansijām, kā arī 1 aptaujātais minēja, ka pozitīvi būtu attīstīt „pusceļa mājas”, kas mazinātu nepieciešamību pēc pansionātu pakalpojumu izmantošanas.

Divi sociālie darbinieki norādīja uz nepieciešamību papildināt nakts patversmes pakalpojumus, kur viens no respondentiem minēja, ka nakts patversmei vajadzētu nodrošināt savus pakalpojumus, proti, iespēju personām tajā uzturēties ne tikai nakts, bet arī dienas laikā. Īpaši šo nepieciešamību akcentēja 2009./2010.gada aukstā ziema, kur tik bargos laika apstākļos arī dienas laikā personām bez dzīves vietas bija bīstami uzturēties ārā. Savukārt otrs respondents norādīja, ka uz sociālo dzīvokļu bāzes varētu izveidot nakts patversmi. Arī šeit respondents norādīja, ka to personu skaits, kurām nav patstāvīgas dzīves vietas, ir pieaudzis un līdz ar to arī pieprasījums pēc nakts patversmes.

19. Kā, Jūsprāt, mainītos sociālo pakalpojumu pieejamība un kvalitāte, ja to sniegšanu valsts un/vai pašvaldības deleģētu nevalstiskajam sektoram?

Absolūtais vairākums respondentu – 27 (jeb 73%) norādīja, ka sociālo pakalpojumu deleģēšana nevalstiskajam sektoram sociālo pakalpojumu pieejamību un kvalitāti ietekmētu pozitīvi un šāda prakse būtu noteikti jāattīsta. Kā pamatojums tika norādīts, ka pakalpojumu deleģēšana veicinātu konkurenci pašu NVO starpā; palielinātos orientācijas uz mērķa grupām; atslogotu pašvaldību darbu. Pieci respondenti atbildēja, ka sociālo pakalpojumu sniegšana NVO tikai daļēji uzlabotu pakalpojumu pieejamību un kvalitāti. Tostarp tika atzīmēts, ka, ja pakalpojumu sniegšana tiktu deleģēta nevalstiskajam sektoram, ir jāapzinās, ka arī šīs organizācijas vēlas gūt peļņu, līdz ar to varētu pastāvēt pakalpojumu izmaksu paaugstināšanās iespējas. Savukārt tikai 2 jeb 5% bija pārliecināti, ka tas atstātu negatīvu ietekmi uz pakalpojumu kvalitāti un pieejamību. Trīs respondenti minēja, ka tas ir atkarīgs tikai no nevalstisko organizāciju darbinieku izglītības un profesionālās sagatavotības.

20. Kurus sociālos pakalpojumus kopā ar tam paredzamo finansējumu vajadzētu deleģēt nevalstiskajam sektoram, ja valsts un/vai pašvaldība pieņemtu šādu lēmumu.

Absolūtais vairākums respondentu norādīja, ka nevalstiskajam sektoram varētu deleģēt aprūpes mājās sniegšanu. Kā otrs biežāk minētais variants bija dienas centru nodošana NVO, kā norādīja 9 jeb 24% aptaujāto. Pa 3 respondentiem norādīja, ka nevalstiskais sektors varētu uzņemties dažādu

informatīvo kursu un pasākumu rīkošanu noteiktām mērķa grupām, tāpat 3 aptaujātie minēja, ka NVO varētu deleģēt rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu personām ar kustību traucējumiem. Trīs respondenti norādīja, ka arī nakts patversmi būtu iespējams nodot nevalstiskajām organizācijām. Starp retāk minētām atbildēm bija tādu pakalpojumu iespējamā deleģēšana kā pansionāts (1 respondents), ārpus ģimenes aprūpe (1 respondents), speciālā autotransporta pakalpojumu sniegšanu (1 respondents), atbalsta grupu organizēšana (1 respondents), darbs ar personām ar atkarības problēmām (1 respondents), dažādu pakalpojumu sniegšana ģimenēm ar bērniem (1 respondents), kā arī grupu dzīvokļu uzturēšana (to norādīja 2 respondenti). Tostarp 2 aptaujātie minēja, ka nevalstiskajam sektoram varētu deleģēt jebkuru sociālo pakalpojumu sniegšanu. Bez tam jānorāda, ka liela daļa respondentu norādīja iespēju deleģēt NVO sociālās palīdzības sniegšanu, visbiežāk minot zupas virtuvi.

Jāpiemin, ka 9 intervētie nespēja nosaukt nevienu sociālo pakalpojumu, kuru būtu iespējams deleģēt NVO, lai gan uz iepriekšējo jautājumu 27 respondenti norādīja, ka nevalstiskais sektors spētu pozitīvi uzlabot pakalpojumu pieejamību un kvalitāti.

21. Vai, Jūsaprāt, NVO ir pietiekošas zināšanas un citi resursi, lai viņas no valsts un/vai pašvaldībām pārņemtu sociālo pakalpojumu sniegšanas funkcijas?

Vairums respondentu tomēr sliecās uzskatīt, ka NVO trūkst nepieciešamās zināšanas, lai no valsts vai pašvaldības spētu pārņemt sociālo pakalpojumu sniegšana funkcijas, tā norādīja 11 jeb 30% intervēto. Vienlaikus tikai par vienu respondentu mazāk – kopumā 10 jeb 27% - pauda pārliecību, ka NVO tomēr ir visas nepieciešamās zināšanas un citi resursi, lai nodrošinātu sociālo pakalpojumu sniegšana funkcijas. Turklāt 6 respondenti uzskatīja, ka NVO drīzāk ir šādu zināšanu, kamēr tikai 4 pauda, ka visdrīzāk NVO to trūkst. Tikmēr 3 respondenti, lai arī pauda skeptisku attieksmi par pašreizējām NVO rīcībā esošajām zināšanām un citiem resursiem, uzsvēra, ka zināšanu trūkums nevar tikt uzskatīts par šķērslī, jo nepieciešamības gadījumā trūkstošās zināšanas ir iespējams iegūt. Trīs aptaujātie nevarēja sniegt atbildi uz šo jautājumu, norādot, ka viņiem trūkst pieredzes darbā ar nevalstisko sektoru.

22. Ja valsts/pašvaldības budžets nonāktu bankrota priekšā, kuras būtu tās mērķa grupas/iedzīvotāju grupas, kurām būtu jāgarantē sociālo pakalpojumu saņemšana?

Absolūtais vairākums intervēto pašvaldību sociālo darbinieku un sociālo dienestu vadītāji kā galveno mērķa grupu, kurai pie budžeta bankrota situācijas primāri būtu jāgarantē sociālo pakalpojumu saņemšana, norādīja ģimenes ar bērniem. Šādu atbildi sniedza 23 intervētie. Otrajā vietā kā mērķa grupa ierindojas veci cilvēki, kā to norādīja 11 jeb 30% respondentu. Trešā visbiežāk minētā iedzīvotāju grupa bija cilvēki ar īpašām vajadzībām jeb invalīdi (tā uzskatīja 8 jeb 22%). Pieci respondenti norādīja, ka primāri pakalpojumu saņemšana būtu jānodrošina personām ar trūcīgā statusu un bērniem. Starp retāk minētajām atbildēm bija tādas mērķa grupas kā trūcīgās ģimenes (2 respondenti), personas ar garīgās attīstības problēmām, no vardarbības cietušie, no ieslodzījuma atbrīvotie, bezpajumtnieki un bērni ar īpašām vajadzībām (šādas iedzīvotāju grupas norādīja pa vienam respondentam). Savukārt 3 respondenti kā atbildi norādīja bez apgādniekiem palikušos pensionārus.

23. Kā varētu efektīvizēt sociālo dienestu administratīvo darbu?

Interviju rezultāti liecina, ka 11 jeb 30% norādīja, ka nezina, kā no administratīvā viedokļa būtu jāorganizē sociālo dienestu darbu, savukārt 3 aptaujātie apgalvoja, ka neredz iespēju veikt kādas izmaiņas vai uzlabot sociālo dienestu darbu. Savukārt pārējie 70 % respondentu spēja nosaukt vismaz vienu iespējamo risinājumu, kā uzlabot sociālo dienestu darbu. Visvairāk respondentu

(7) norādīja uz nepieciešamību paplašināt sociālo dienestu darbu, izveidojot atsevišķas uz konkrētām mērķa grupām orientētas struktūrvienības, vai arī nodrošināt vismaz viena sociālā darbinieka orientēšanos uz kādu no iedzīvotāju grupām. Otrs biežāk minētais ierosinājums (to norādīja 4 respondenti) bija administratīvā aparāta samazināšana un birokrātisko procedūru samazināšana, lai sociālie dienesti vairāk resursu varētu veltīt savam tiešajam darbam ar cilvēkiem. Divi respondenti atzina nepieciešamību pārskatīt sociālo darbinieku atalgojuma sistēmu, ar mērķi paaugstināt darbinieku algas, lai stimulētu darbinieku efektivitāti paaugstinātas darba intensitātes apstākļos. Attiecībā uz NVO iesaisti sociālo pakalpojumu sniegšanā, divi intervētie pašvaldību sociālie darbinieki uzsvēra nepieciešamību attīstīt daudz ciešāku pašvaldības sociālo dienestu sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām. Tāpat divi respondenti norādīja uz nepieciešamību celt sociālo darbinieku profesionalitāti. Kā tika norādīts vienā no iepriekšējiem jautājumiem, daži respondenti minēja, ka ierobežota finansējuma apstākļos ir apgrūtinātas iespējas saviem darbiniekiem nodrošināt dažādu kursu un semināru apmeklēšanu, tā kā tie vairumā gadījumu ir par maksu.

Pa vienam respondentam norādīja šādas iespējamās izmaiņas sociālo dienestu darbā: sociālo darbinieku skaita palielināšana; stingrāku sociālo pakalpojumu kvalitātes kritēriju izstrāde; sociālo dienestu sadarbības stiprināšana ar pašvaldības politisko vadību; lielākas iespējas no valsts puses ļaut pašvaldību sociālajiem dienestiem noteikt sociālo pakalpojumu sniegšanas prasības; indeksa izstrāde, lai noteiktu, vai pakalpojums ir sasniegjis savu mērķi; dienesta struktūrvienību koncentrācija vienā ēkā (uz šo norādīja pilsētas pašvaldības pārstāvis) ar mērķi sekmēt iedzīvotājiem daudz ērtāku sociālo pakalpojumu saņemšanu un pieejamību; pašvaldības sociālo darbinieku pienākumu novirzīšana uz preventīvo darbu, tādējādi mazinot nepieciešamību pēc sociālo pakalpojumu sniegšanas; visbeidzot viens respondents norādīja uz nepieciešamību esošajos apstākļos izvēlēties par prioritāti dažus no sociālajiem pakalpojumiem un koncentrēt to attīstību.

24. Kā, Jūsprāt, administratīvi teritoriālā reforma ietekmēs sociālo pakalpojumu sniegšanu jaunajos novados un Zemgalē kopumā?

Padziļināto interviju rezultāti parāda, ka vairums respondentu (kopumā 15 jeb 41%) uzskata, ka administratīvi teritoriālā reforma negatīvi vai drīzāk negatīvi ietekmēs sociālo pakalpojumu sniegšanu jaunajos novados un Zemgalē kopumā. Vairums starp galvenajiem iemesliem norādīja, ka reformas rezultātā pakalpojumus arvien grūtāk ir nodrošināt iedzīvotāja dzīves vietā, jo pašvaldību apvienošanas rezultātā ir likvidētas virkne sociālo pakalpojumu sniedzēju; līdzīgi respondenti norādīja, ka tieši no centra attālākajās teritorijās ir apgrūtinātas iespējas nodrošināt sociālo pakalpojumu pieejamību. Daži respondenti minēja,

ka reforma nav mazinājusi administratīvos izdevumus. Atsevišķi aptaujātie uzsvēra, ka Zemgales reģionā ir vājinājusies sadarbība starp pašvaldībām. Pozitīvi uz administratīvās reformas ietekmi skatās 9 jeb 24% aptaujāto, kur viens respondents piebilst, ka ietekme būs pozitīva tikai budžeta nesamazināšanās apstākļos. Šeit galvenais pamatojums bija apsvērums, ka lielākās administratīvās teritorijās, konsolidējot budžeta resursus, ir iespējams gan piedāvāt daudzveidīgākus sociālos pakalpojumus, gan arī uzlabot to kvalitāti. Tāpat daži respondenti, pretēji augšminētajam, tomēr norādīja, ka arī no centra attālāko teritoriju iedzīvotājiem iespējams saņemt šos pakalpojumus ir drīzāk palielinājušās.

Pieci respondenti norādīja, ka nezina atbildi uz šo jautājumu, savukārt 4 minēja, ka vēl ir pārāgri spriest, jo sociālie dienesti jaunajā administratīvajā struktūrā strādā tikai nepilnu gadu. Trīs aptaujātie sliecās uzskatīt, ka reforma neietekmēs sociālo pakalpojumu sniegšanu vispār, kur viens respondents norādīja, ka normatīvie akti nosaka, kādi pakalpojumi pašvaldībām ir jānodrošina, līdz ar to nekas nemainīsies. Jāpasvītro, ka daži sociālie darbinieki pauda viedokli, ka, lai gan administratīvi teritoriālā reforma ir noslēgusies, sociālo pakalpojumu jomā un sociālajā sfērā kopumā joprojām pastāv virkne neskaidrību, kas apgrūtina skaidra redzējuma esamību par sociālo pakalpojumu sniegšanu.

25. Kā, Jūsprāt, attīstīsies sociālie pakalpojumi Zemgales reģionā tuvāko 5 gadu laikā?

Ja attiecībā uz administratīvi teritoriālās reformas iespējamo ietekmi uz sociālo pakalpojumu sniegšanu, daļa pašvaldību tomēr spēja prognozēt iespējamo attīstību, tad attiecībā uz pakalpojumu attīstību Zemgales reģionā, lielai daļai respondentu nav skaidra priekšstats par sociālo pakalpojumu attīstību reģionālā līmenī. Kopumā 7 respondenti norādīja, ka nevar sniegt atbildi uz šo jautājumu. Vienlaikus vairāk ir to respondentu, kuri nākotnes perspektīvas vērtē pozitīvi (tā minēja 9 respondenti), savukārt 7 aptaujātie tomēr uzskatīja, ka tuvāko piecu gadu laikā skatās negatīvi uz sociālo pakalpojumu attīstību Zemgalē tuvāko piecu gadu laikā.

Četri respondenti pasvītroja pozitīvo tendenci par sadarbības veidošanos reģiona pašvaldību starpā. Tāpat 3 respondenti minēja, ka būtu nepieciešams izveidot vienotu sociālo pakalpojumu sniedzēju tīklu, paredzot iespējas atsevišķu pakalpojumu sniegšanu centralizēt, proti, paredzot no sniegšanu reģionālā līmenī.

Starp nākotnes prognozēm izskanēja nepieciešamība vienlaikus centralizēt dažu sociālo pakalpojumu sniegšanu, taču paredzot to ārpus attīstības centriem.

26. Lūdzu, nosauciet nozīmīgākās NVO, kas Jūsu pašvaldībā nodarbojas ar sociālo pakalpojumu sniegšanu!

Visbiežāk tika minētas divas NVO: „Sarkanais krusts” un „SOS bērnu ciematu asociācija”. Tostarp pašvaldību sociālie darbinieki norādīja vietējās biedrības un nevalstiskās organizācijas: invalīdu biedrība (Vecumnieku novads), pensionāru biedrība (Skrīveru novads), Jelgavas rajona invalīdu biedrība, pensionāru biedrība (Ozolnieku novads), invalīdu sporta un rehabilitācijas biedrība „Bauska” (Bauskas novads), bērnu un invalīdu biedrība „Māriņa”, pieaugušo invalīdu biedrība (Auces novads), sieviešu organizācija „Dores” (Krustpils novads), biedrība „Noskaņa” (Jēkabpils novads), Latvijas Bērnu fonds, radošo domu un darbu centrs „Svētelis”, invalīdu sporta biedrība (Jelgavas pilsēta), NVO bērniem ar īpašām vajadzībām „Laimiņa” (Dobeles novads), pensionāru biedrība „Aknīstes senči” (Aknīstes novads), bērnu invalīdu biedrība „Cerību sala”, pensionāru biedrība, invalīdu apmācības centrs „Ausma” (Jēkabpils pilsētas pašvaldība). Tika atzīmēta viena privātā sektora institūcija – SIA „Psiholoģiskās palīdzības atbalsta centrs”.

27. Kādā sociālā darba prakses jomā Jūs specializējaties?

Respondenti pa prakses jomām sadalījās šādi:

- nav specializācijas: 17 jeb 43%
- soc.darb. ar ģimenēm ar bērniem: 7 jeb 19%
- sociālo dienestu vadītāji: 10 jeb 27%
- soc. darb. pieaugušajiem: 2 jeb 5%
- soc. darb. ar personām ar speciālām vajadzībām: 1 jeb 3%
- soc. darb. ar valsts apmaksātiem sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem: 1 jeb 3%

28. Cik gadus Jūs strādājat sociālā darba jomā?

Vidēji: 8, 4 gadi

Īsākais periods: 6 mēneši

Garākais: 18 gadi

